

Хейдер Хатхут, аспірант

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
кафедра кримінального права, кримінального процесу та криміналістики,
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ОКРЕМІ ГРУПИ ЗЛОЧИНІВ ЗА МУСУЛЬМАНСЬКИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ

Процеси глобалізації, які сьогодні активно відбуваються в світовій мережі, потребують знання не тільки загальних політичних, економічних та інших доктрин. Боротьба зі злочинністю, яка на жаль супроводжує такі процеси, потребує розуміння основних правових положень інших країн. В цій статті надається характеристика відповідальності за окремі злочини по мусульманському кримінальному праву.

Ключові слова: мусульманське кримінальне право, цінності, які захищає мусульманське кримінальне право, злочини проти власності, покарання за злочини проти власності.

Розвиток зацікавленості фахівців у вивченні загальних та більш локальних проблем мусульманського кримінального права має об'єктивні підстави. Багато в чому це пов'язано з низкою причин. Наприклад, мусульманське кримінальне право має свою історію, яка знайшла своє відображення не тільки у багатьох країнах Сходу. Але не тільки історичні аспекти впливають на це. Потрібно враховувати, що певна сучасна динаміка розвитку багатьох країн цього регіону теж підкреслює необхідність вивчення галузевих положень мусульманського права [1, 26].

Мусульманське право, в своєму загальному визначенні, найбільш рельєфно представляє собою правову традицію, основний розквіт якої приходиться на середньовіччя і яке існувало у теократичних ісламських державах та халіфатах. В сучасний час загальне мусульманське право зберегло свої традиції в Саудівській Аравії, Омані, Судані, Ірані та ін. В багатьох інших країнах відбулись певні зміни, які багато в чому пов'язані з рецепцією цими країнами положень європейського права. Але незважаючи на ці зміни усі норми мусульманського права все ж традиційно захищають низку основних цінностей: релігію, життя, розуму, дітей і власності. Тому посягання на ці цінності розглядаються як злочини, які порушують основи мусульманського суспільства. Тому кримінально-правова охорона кожної з вказаних груп цінностей заслуговує спеціального аналізу. Але в цій статті зупинимось на злочинах проти власності.

Потрібно підкреслити, що необхідність всебічного захисту власності безперечно підтримується у всіх цих країнах. Але все ж є різниця стосовно того, яка з форм власності заслуговує першорядного захисту. Так, наприклад, в багатьох арабських країнах (Йорданія, Ліван, Саудівська Аравія та ін.) підкреслюється, що в першу чергу захисту потребує приватна власність, тому що вона економічною основою цих держав і забезпечує необхідний соціальний розвиток цих держав. В низці країн (Сирія, Ірак та ін.), економічна модель яких визначається державним сектором економіки, основна увага приділяється захисту саме цій формі власності. Підкреслюючи це, потрібно сказати, що усі форми власності захищаються законом, але в залежності від моделі економічного розвитку конкретної країни тій або іншій формі власності надається певна «перевага». Так, до речі, відбувається і в

країнах колишнього СРСР, де відбуваються принципові реформи в політичному та соціально-економічному розвитку.

В цілому власність по мусульманському праву захищається не тільки можливостями кримінального права. Відносини власності регулюються цивільним, адміністративним, господарчим правом. Але, як визнають фахівці, проблема правової, в тому числі і кримінально-правової охорони власності в мусульманських країнах ще має певні проблеми, які заслуговують свого достатньо детального аналізу. Багато в чому це визначається і кількісними, і якісними ознаками. Так, злочини проти власності мають постійну, достатньо суттєву динаміку, що причиняє постійну значну шкоду практично усім суспільним процесам. Важливість боротьби з такими злочинами також підкреслюється важливою ознакою, згідно якої деякі злочини проти власності, наприклад, крадіжка та розбій, відносяться до категорії «хадж», відповідальність за які окремо встановлена в Корані. Все це приводить до того, що практично у всіх мусульманських країнах кількість правових норм, передбачаючих відповідальність за злочини проти власності, складає приблизно чверть з усіх норм, які існують в кримінальному законодавстві кожної з цих країн. Слід окремо виділити, що в багатьох арабських країнах приділяється ще мало уваги профілактичним заходам і основна увага приділяється саме кримінально-правовим можливостям в подоланні злочинів проти власності [2, 62].

В усякому разі загальний аналіз відповідальності за злочини проти власності в цих країнах дає можливість встановити певні загальні риси, яке має кримінальне законодавство. Наприклад, мусульманське кримінальне право не має якогось єдиного підходу до побудування системи злочинів проти власності. Також, як вже вказувалось, характер і ступень кримінально-правової охорони власності по шариату залежить від того, яка форма власності захищається. І в кожній країні можуть бути певні розбіжності з цим. Такі злочини в цілому поділяються на дві групи. Перша — це злочини, які визнаються найбільш небезпечними, тому що вони посягають на «право Аллаха» і на інтереси мусульманської спільноти. Ця група злочинів, як вже вказувалось, має назву «хадж» (крадіжка і розбій). Друга група злочинів проти власності це так званий «тазир», до якої відносяться інші злочини проти власності (шахрайство, зловживання довірою та ін.). Потрібно підкреслити, що майнові злочини категорії «хадж» є «потрібними» для усіх країн в усі часи функціонування мусульманських держав, тому що надані Аллахом та його пророками.

Якщо більш детально проаналізувати один з основних злочинів проти власності, який існує у всіх мусульманських країнах, а саме крадіжку, то потрібно сказати, що для кваліфікації дій саме як такий злочин обов'язково потрібно встановити наявність: заволодіння чужим майном, виведення його з володіння потерпілого, «перехід» цієї власності у користування іншої особи. Крім того, вилучене майно потрібно мати певну цінність, яка встановлена шариатом. Наявність усіх цих ознак є обов'язковим для встановлення в діях особи «хадд», яке тягне за собою сурове покарання. Потрібно сказати, що українське кримінальне право має схожі ознаки, які потрібно встановлювати в кожному конкретному випадку розкрадання, що свідчить про певний універсальний характер кримінального права поза залежності від країни [3, 137–155].

Безумовно, такий характер кримінального права має певні кордони. Наприклад, в мусульманських країнах дуже широко, з позицій українського кримінального права, визначається поняття крадіжки. Можливо, більш природним було б все ж «розділити» крадіжку на більш конкретні злочини. Наприклад, відкрите вилучення майна, яке зараз вказується як кваліфікуюча відзнака крадіжки, потребує виділення в самостійний злочин.

Аналізуючи системи та види покарань, які встановлені в цих країнах за злочини проти власності, необхідне виділити, що багато в чому його зміст визначається декількома ознаками: цінністю майна, його індивідуальними особливостями та зна-

ченням для потерпілого. Потрібно сказати, що значення майна для потерпілого, поряд з загальним визначенням цінності майна, в Україні встановлюється тільки для одного виду розкрадання, а саме для значного виду як кваліфікуючої ознаки вилучення чужого майна [].

Якщо продовжити аналіз обставин, які в українському кримінальному праві відносять до так званих кваліфікуючих ознак, то тут теж є різні підходи до їх визначення. Наприклад, при аналізі загального поняття співучасті та видів співучасників та застосуванні цього при кваліфікації злочинів проти власності, потрібно відмітити, що мусульманське кримінальне право не користується поняттям «організатор злочину» [4, 116], що, на нашу думку, не дає можливості більш точно визначити ступень участі кожного зі співучасників в вчиненні відповідного злочину проти власності.

В цілому, аналіз мусульманського кримінального права, яке передбачає відповідальність за злочини проти власності, порівняння його з українським кримінальним законодавством, дає змогу розробити пропозиції, які повинні сприяти удосконаленню положень кримінального права, практики його застосування, організації більш спрямованої боротьби з цими злочинами.

Література

1. Абдель Вахаб Халлаф. Законодательная политика. Каир, 1989. — 144 с.
2. Мухамед Хамидуллах. Ознакомление с исламом. М., Восток, 1973. — 120 с.
3. Стрельцов Е. Л. Экономическая преступность в Украине. Предисловие профессора Марта Финке (университет Пассау, ФРГ). Одесса, АО «Бахва», 1997. — 572 с.
4. Лихачев В. А. Уголовное право в освободившихся странах. М., Прогресс, 1988. — 268 с.

Хейдер Хатхум, аспирант

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
кафедра уголовного права, уголовного процесса и криминалистики,
Французский бульвар, 24/26, г. Одесса, 65058, Украина

ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ОТДЕЛЬНЫЕ ГРУППЫ ПРЕСТУПЛЕНИЙ ПО МУСУЛЬМАНСЬКОМУ УГОЛОВНОМУ ПРАВУ

РЕЗЮМЕ

В этой статье анализируются проблемы уголовной ответственности за преступления против собственности по мусульманскому уголовному праву. Обращается внимание на основные положения, проводится сравнение с положениями украинского уголовного права, предусматривающего ответственность за такие преступления.

Ключевые слова: мусульманское уголовное право, ценности, которые защищает мусульманское уголовное право, преступление против собственности, наказание за преступление против собственности.